

De Eerste Wereldoorlog

Vandaag, de 11e van de 11e om 11 uur, 100 jaar geleden werd de Eerste Wereldoorlog beëindigd. Vier jaar bloedvergieten tijdens een nieuwe manier van oorlog voeren. Omdat Nederland neutraal is gebleven wordt er niet veel gedaan aan het herdenken hier van. In de geschiedenisboeken op school wordt er gelukkig steeds meer aandacht aan gegeven. Waarom gelukkig? Het lijkt soms net of Duitsland twee oorlogen is begonnen en dus altijd de vijand is. Bij de Eerste Wereldoorlog ligt de waarheid toch wat genuanceerder. Tijd voor mij om jullie mee te nemen in het hoe en wat.

Oostenrijk-Hongarije, daar begon het. Dit land was een overblijfsel van het Habsburgse Rijk, een erg lang verhaal. Even om jullie geheugen op te frissen, in 1914 ziet Europa er zo uit.

Kaart van Europa in 1914, inclusief militaire bondgenootschappen

Structureel of incidenteel

Door naar de oorzaken van de Eerste Wereldoorlog. In de geschiedenis kennen we twee soorten oorzaken, structureel en incidenteel. De woorden zijn eigenlijk zelf-verklarend, structureel betekent dat er langere tijd iets speelt, denk daarbij bijvoorbeeld aan een lekkage in de muur, je ziet het niet gelijk maar het speelt wel mee. En dan de incidenteel oorzaak is iets wat ineens gebeurt, denk bij het voorbeeld hiervoor, je slaat met een hamer op de muur en de muur stort in elkaar. Normaal zou dat niet gebeuren maar door de lekkage is de muur broos geworden.

Om incidenteel in het geval van de Eerste Wereldoorlog concreet te maken, iedereen die nog wat weet over de geschiedenis weet dat de Eerste Wereldoorlog is begonnen nadat de kroonprins van Oostenrijk-Hongarije, Franz Ferdinand, werd doodgeschoten. Incidentele oorzaak natuurlijk, want het is niet zo dat hij al een hele tijd constant doodgeschoten werd.....of zo, euh nou je begrijpt het wel. Daarnaast als onze kroonprins(es) zou worden vermoord breekt er ook geen Wereldoorlog uit, er moet dus nog meer gespeeld hebben. En dat is ook zo.

Artikel uit de krant waarin bekend wordt gemaakt dat de kroonprins vermoord is.

Gezien de moordenaar, Gavrilo Princip, een Servische nationalist was, was het directe gevolg van de moord dat Oostenrijk-Hongarije een ultimatum gaf aan Servië. Hierin stonden verschillende punten waaraan Servië moest voldoen. Denk daarbij aan dat alle anti-Oostenrijk-Hongaarse groeperingen opgeheven moesten worden en dat de zaak tot op de bodem uitgeplozen moest worden. Servië willigde eigenlijk alle eisen van het ultimatum in op 1 punt na, dat punt kwam erop neer dat heel de strafzaak ingericht moest worden met regeringsmedewerkers van Oostenrijk-Hongarije. Dit vond Servië een inbreuk op hun privacy en feitelijk was dit punt geëist door Oostenrijk-Hongarije om een “Casus Belli” te creëren. (een Casus Belli is een term waarmee wordt aangegeven dat de tegenpartij eigenlijk al een oorlogsdaad heeft begaan waarmee een feitelijke oorlogsverklaring wordt gerechtvaardigd) Met andere woorden, Oostenrijk-Hongarije was uit op oorlog.

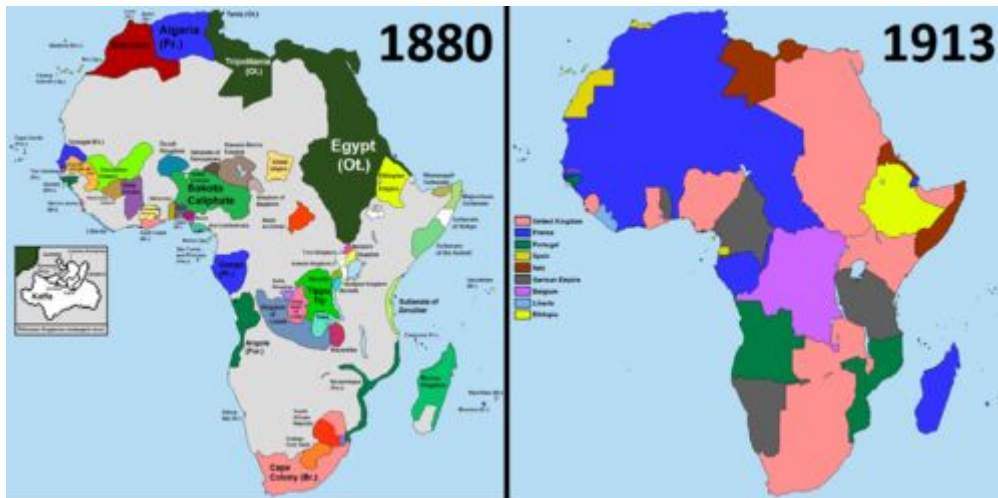
Structurele oorzaken

Nu komen we in de structurele oorzaken. Want waarom was Oostenrijk-Hongarije nu zo gebrand op oorlog. Eén van de redenen was dat Oostenrijk-Hongarije een land vol minderheden was dat al langere tijd op het punt stond om uit elkaar te vallen. Hoe krijg je de inwoners van een land weer bij elkaar? Door een gezamenlijke vijand te creëren. Als je me niet geloofd, kijk eens op het moment dat het Nederlandse elftal voetbalt tegenover een potje Ajax-Feyenoord. Daarnaast waren zij bondgenoten met het Duitse Keizerrijk. Het Duitse Keizerrijk was een nieuw ontstaan, sterk land dat eigenlijk de balans in Europa in de war bracht. Zij hadden Frankrijk in de Frans-Pruisische oorlog (1870-1971) vernietigend en vernederend verslagen en in Versailles, het paleis der paleizen in Frankrijk, werd het nieuwe Duitse Keizerrijk uitgeroepen. Dit zorgde voor enorme spanningen tussen Frankrijk en het nieuwe Duitse Keizerrijk.

Daarnaast gebeurde er nog meer met de komst van het Duitse Keizerrijk. Ik zal de punten één voor één hieronder uitwerken.

Alliantiepolitiek

Kaart van de opdeling van Afrika

Het Duitse Keizerrijk nam een prominente rol in, in de internationale politiek. Hoe belangrijk de rol van het keizerrijk was bleek tijdens de conferentie van Berlijn, waar de internationale spanningen vanwege het moderne imperialisme opgelost werd door “eventjes” Afrika op te delen. Zijn leider, Otto von Bismarck, wilde door middel van bondgenootschappen de balans van Europa herstellen en werd bondgenoot van Rusland en Oostenrijk-Hongarije, als blok tegen Frankrijk en Engeland. Hij calculeerde in dat als de blokken die tegenover elkaar stonden even sterk waren, er nooit oorlog zou uitbreken.

Het Duitse Keizerrijk misrekende zich toen het toenadering zocht met Engeland en daarvoor Rusland als bondgenoot liet vallen. Engeland was in eerste instantie hier wel van gecharmeerd, zeker gezien zij al vanaf mensenheugenis in een gespannen verhouding stonden met Frankrijk. (De vijand van mijn vijand....) Toch bleek dit een kapitale fout. Engeland en

Duitsland bleken namelijk beide te gaan voor de grootste maritieme vloot om uiteindelijk hun koloniën te beschermen, hetgeen Engeland juist wegdreef uit de handen van de Duitsers, hierdoor kwamen ze dus eigenlijk een bondgenoot te kort. De volgende structurele oorzaak die we gaan behandelen is de wapenwedloop.

Machine geweren

Dankzij de industriële revolutie werd het steeds makkelijker om wapens op grote schaal te produceren. Daarnaast werden er nieuwe wapens ontwikkeld, denk daarbij aan de geweren met een achterlader waardoor het mogelijk was een aantal maal te schieten zonder te moeten herladen, wat natuurlijk sneller ging dan het laden via de loop aan de voorkant. Nog zo'n uitvinding; het machinegeweer, de uitvinding die een loopgravenoorlog onvermijdelijk maakte. Alle landen wilden deze nieuwe wapens graag uitproberen en wachtte op een kans. Je moet je realiseren namelijk dat oorlog voor de Eerste Wereldoorlog werd gezien als een soort sportwedstrijd, een "survival of the fittest". Een paar korte veldslagen duurde een oorlog normaal gesproken waarna een winnaar werd uitgeroepen. De verwachting was dat dit natuurlijk weer zou gebeuren. Ook dit deed de spanningen laten oplopen.

Engelse soldaten met gasmaskers bedienen een "Vickers" machinegeweer.

Nationalisme

Duitse soldaten onderweg naar het front, vol goede moed

Tegenwoordig een vies begrip, nationalisme. Trots op eigen land, wordt vaak gezien als racistisch en haat tegen het buitenland. In de 19e eeuw was dit echter heel anders. Nationalisme, trots op eigen land is wat ingezet werd om de verschillende gebieden bij elkaar te krijgen, dat mensen in hetzelfde, vaak net nieuw gevormde land zich verbonden liet voelen met elkaar. Of bij al langer bestaande landen ervoor zou zorgen dat mensen zich verbonden zouden voelen om zo de centrale macht te (blijven) steunen. Je kan je voorstellen als je trots bent op eigen land, je graag wil laten zien dat je de beste bent. Ook dit zorgde voor spanningen tussen de landen. Wat hand en hand ging met nationalisme was het militarisme, trots zijn op je leger en om je land te dienen. Uiteraard levert dit ook spanningen op tussen de landen.

Rusland op de Balkan

Op de Balkan was het vaak onrustig en Oostenrijk-Hongarije was hier vaak de aanstichter van. Rusland had zich opgeroepen als beschermer van de volken die leefde op de Balkan maar daadwerkelijk ingrijpen deden ze niet, ondanks dat ze dit meerdere keren beloofden. Dit zorgde er ook voor dat Oostenrijk-Hongarije vrij zelfverzekerd was toen zij de oorlog verklaarde aan Servië. Ze dachten hierbij dat Rusland wederom niets zou doen waardoor de bondgenootschappen niet zouden worden geactiveerd.

En toen was het oorlog

Op 25 juli verbrak Oostenrijk-Hongarije de diplomatieke betrekkingen met Servië omdat zij niet aan alle eisen van het ultimatum wilde voldoen en kondigde een gedeeltelijke mobilisatie af. Op 27 juli ging de eerste fase van mobilisatie in Rusland in, Rusland kon het niet weer verkopen om niet in te grijpen en wilde zich dit keer wel aan hun belofte houden. Zij wisten echter wel dat Duitsland hierop zou reageren. Dat de oorlog zou komen was voor de Russen eigenlijk toen al een feit.

Op 28 juli viel Oostenrijk-Hongarije, gesteund door het Duitse Keizerrijk, Servië binnen. Zij mobiliseerde gedeeltelijk omdat zij een lokale oorlog wilden en dachten snel Servië te verslaan.

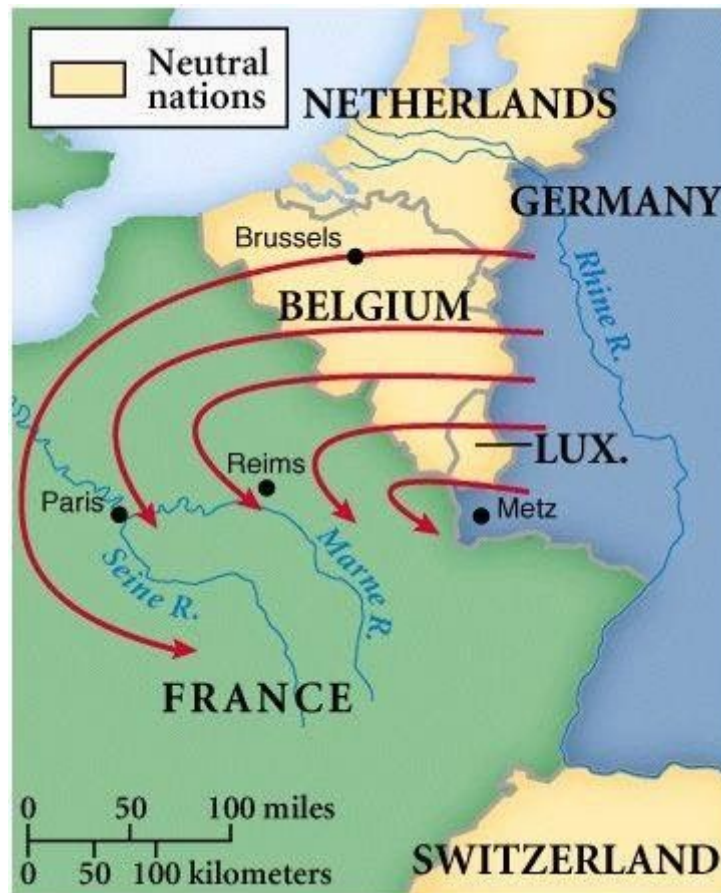
Op 30 juli besloot Oostenrijk-Hongarije over te gaan op algehele mobilisatie en op die dag keurde de Russische tsaar ook de mobilisatie van het Russische

leger goed. De generale staf van de Russen realiseerde dat dit indirect een oorlogsverklaring was, dat Duitsland zou moeten reageren en probeerde hem tegen te houden. Ook ging er een brief van de Duitse keizer naar zijn neef de Russische tsaar. Helaas zonder effect. Duitsland gaf Rusland een “12-uurs ultimatum”. De Russen moesten hun mobilisatie intrekken of er zou een oorlogsverklaring komen. Toen er geen reactie voegde Duitsland daad aan woord en verklaarde aan Rusland op 1 augustus de oorlog. Frankrijk besloot over te gaan op mobilisatie om zijn verbond met Rusland na te komen en natuurlijk een soort wraak te kunnen krijgen voor de verloren Frans-Pruisische oorlog. En zo kon het dat de grootste machten met elkaar in oorlog raakten.

Von Schlieffen

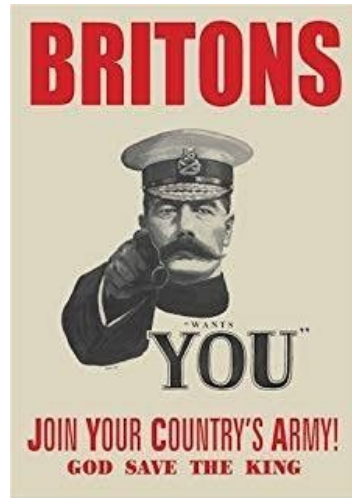
Het von Schlieffenplan

Een briljant plan van de Duitser von Schlieffen was opgesteld om de Fransen zo snel mogelijk uit te schakelen. Dit plan was al gemaakt omdat de Duitsers al langer een oorlog tegen Frankrijk aan zagen komen.

Via België en Luxemburg zou Duitsland zo snel mogelijk via het noorden naar Parijs oprukken om de Fransen uit te schakelen. Op 1 augustus bezetten de Duitsers Luxemburg en eiste op 2 augustus vrije doorgang van de Belgen om dit plan in werking te laten treden.

Waar blijven die Britten dan ?

Engelse rekruteringsposter

Toen België de vrije doorgang weigerde, verklaarde Duitsland op 3 augustus de oorlog aan België. Dit was voor het Verenigd Koninkrijk het teken om Duitsland de oorlog te verklaren gezien zij de neutraliteit van België hadden gegarandeerd nadat België zich had onafhankelijk had gevochten van Nederland.

Binnen een week waren zo alle grootmachten met elkaar in oorlog en de Eerste Wereldoorlog ontketende. Op 5 november 1914 zouden de Ottomanen (het grote Turkse rijk in het Midden-Oosten) zich voegen bij de centralen (Duitsland, Oostenrijk-Hongarije en Italië, de laatste die in 1915 overigens van kant wisselde naar de geallieerden). In 1917 zouden de Verenigde Staten hun troepen sturen aan geallieerde kant.

Uitputtingsslag

De Eerste Wereldoorlog werd een ware uitputtingsslag voor alle kanten. Ondanks dat alle landen voorzagen dat het een korte felle strijd zou worden werd dit het absoluut niet en na 4 jaar in de loopgraven waren alle landen uitgeput en verzwakt. Dankzij uitvindingen als het machinegeweer bleek dat de verdediging sterker was geworden dan de aanval waardoor doorbraken behalen moeilijk en zelfs bijna onmogelijk bleken te zijn.

De Duitse, Russische, Oostenrijks-Hongaarse en Ottomaanse Rijken hadden allemaal last van revoluties tijdens of na de oorlog. De eerste twee zouden aanzienlijk grond verliezen en de laatste twee zelfs ophouden te bestaan.

Hoewel de Eerste Wereldoorlog minder besproken is in de Nederlandse geschiedenis wordt deze oorlog in het Engels nog steeds als “The Great War” bestempeld.

Alweer die Duitsers

Persoonlijk merk ik dat er vaak gezegd wordt, het zijn altijd die Duitsers met hun oorlogen, ze veroorzaakten de Eerste en de Tweede Wereldoorlog. En vaak worden ze dan ook als de slechteriken gezien. Hoewel dat natuurlijk sowieso erg gechargeerd is om te zeggen, is het meer van toepassing op de Tweede Wereldoorlog, waarbij 1 man een heel land stort in een afschuwelijke oorlog met afschuwelijke daden.

Persoonlijk vind ik de Eerste Wereldoorlog dan ook geen verhaal van goed of fout maar meer van omstandigheden. Alle landen wilden oorlog, geen enkel land had gedacht dat dit de nieuwe standaard zou worden voor oorlogen of dat er zoveel mensen om zouden komen.

Bij het verdrag van versailles helaas werden de spanning niet opgelost maar versterkt door Duitsland enorm zware bepalingen op te leggen. In 1920 noemde de geallieerde opperbevelhebber veldmaarschalk Ferdinand Foch het geen vrede, maar een wapenstilstand voor twintig jaar. Wellicht was hij familie van Nostradamus, want hij zou inderdaad gelijk krijgen toen Duitsland in 1939 Polen binnenviel.

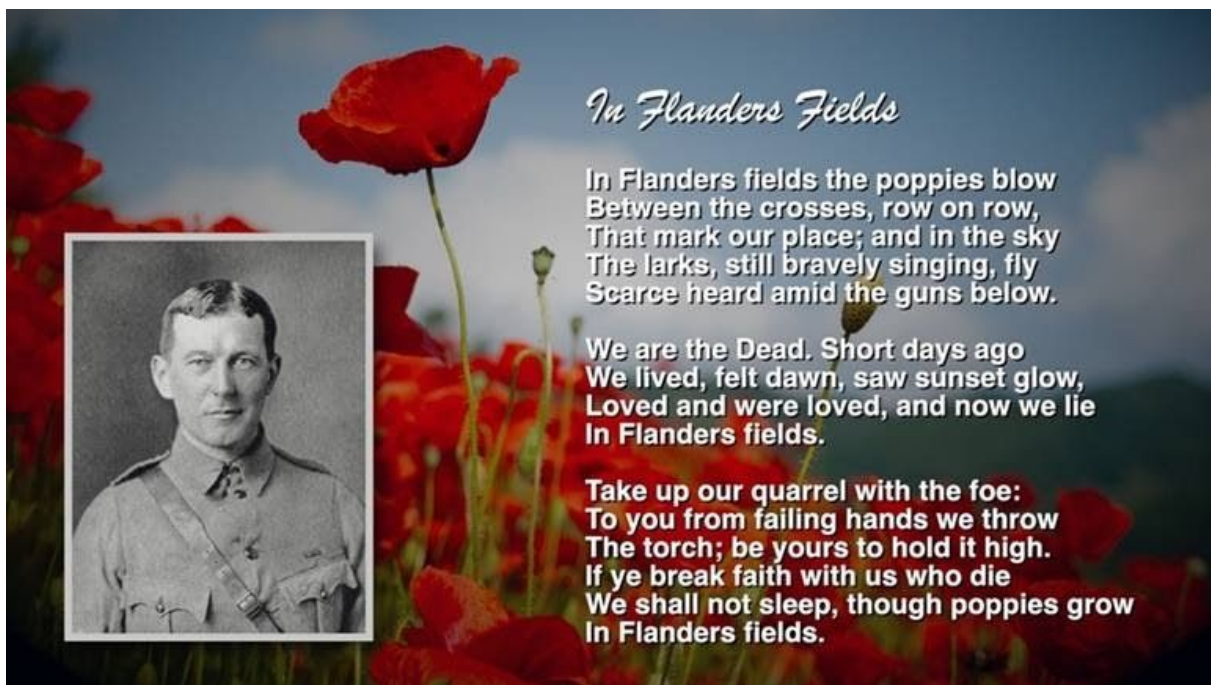
Ik wil afsluiten met het geweldige gedicht “In Flanders Fields” geschreven door de Canadese militaire arts en dichter John McCrae, opdat we het nooit vergeten....

*“Vlaanderens hart bloedt in zijn kollebloemen open,tussen de kruisjes door,
die, rij naast rij geplant,het simpel teeken zijn, waaronder wij steeds
hoopen,dat onze milde dood de vree werd voor dit land.*

*Bij rooden dageraad volgden wij in het blauweden zoeten leeuwerik, wiens
jubel werd gestoord door schroot en vloek en klacht. Tot men ons kwam
houwenen op dit Vlaamsche veld ons streven werd gesmoord.*

*Gij, die nu na ons leeft, wij reiken u de toortsen,verheft ze naar het licht, elk
roepe een nieuwen held:verbreekt gij onze trouw, dan wordt in wreedste
koortsenons 't heilig verbod te slapen in dit veld:in elke kollebloem zouden
wij blijvend bloeden!”*

In Flanders Fields, in het Engels (In Vlaamse velden)

